

Barbara Gołębiowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

POZIOM AKUMULACJI A ZASOBY GOSPODARSTW ROLNICZYCH

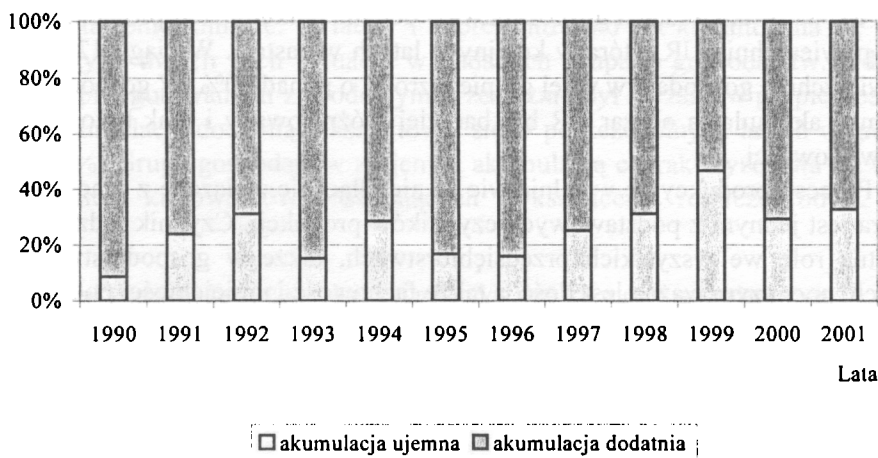
1. Wstęp

Posiadane przez gospodarstwa zasoby czynników produkcji, a także relacje między nimi są głównymi elementami warunkujących rozmiary możliwej do osiągnięcia produkcji, która z kolei rzutuje na wielkość dochodów uzyskiwanych przez rolników. Zmiany w zasobach czynników produkcji w pewnym stopniu pokazują sytuację ekonomiczną rolników. Zakupy środków trwałych, podejmowanie działań inwestycyjnych, dodatnia akumulacja gospodarstw świadczą o możliwościach rozwojowych i chęci dalszego gospodarowania. Z kolei sprzedaż posiadanych zasobów, niepodejmowanie działań inwestycyjnych czy ujemna akumulacja mogą wskazywać na trudną sytuację ekonomiczną i brak zainteresowania rolnika rozwojem gospodarstwa. Dlatego też temat zasobów posiadanych przez gospodarstwa jest ważnym zagadnieniem i – choć często podejmowanym w badaniach – ciągle aktualnym.

Celem opracowania jest określenie różnic w zasobach czynników produkcji w gospodarstwach różniących się poziomem akumulacji. Szczegółowymi badaniami objęto gospodarstwa prowadzące rachunkowość rolną na potrzeby IERiGŻ. Z ogólnej liczby gospodarstw zostały wybrane te, które nieprzerwanie prowadziły rachunkowość w latach 1990-2001. Do analizy przyjęto więc w każdym roku 263 gospodarstwa.

2. Wyniki badań

Gospodarstwa podzielono według poziomu akumulacji, wyodrębniając dwie grupy – gospodarstwa z ujemną i z dodatnią akumulacją (rys. 1). W badanych latach przeważały gospodarstwa, które osiągały dodatni poziom akumulacji.

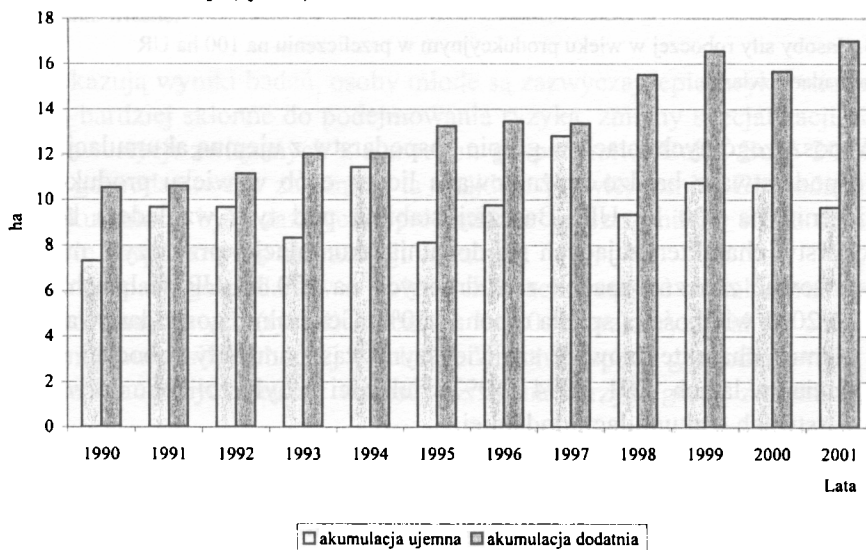

Rys. 1. Struktura gospodarstw w zależności od poziomu akumulacji w latach 1990-2001

Źródło: badania własne.

Mimo że są to jednostki prowadzące rachunkowość rolną, należące do lepszych w kraju, znaczny był udział w poszczególnych latach gospodarstw, w których wystąpiła ujemna akumulacja. Szczególnie niekorzystny był rok 1999, gdyż udział ten sięgał prawie 50% ogółu badanych gospodarstw.

Powierzchnia UR w gospodarstwie jest jednym z czynników warunkujących uzyskiwanie odpowiednich dochodów, które bezpośrednio wpływają na poziom akumulacji. Obszar UR w poszczególnych grupach badanych gospodarstw był znacznie zróżnicowany (rys. 2).

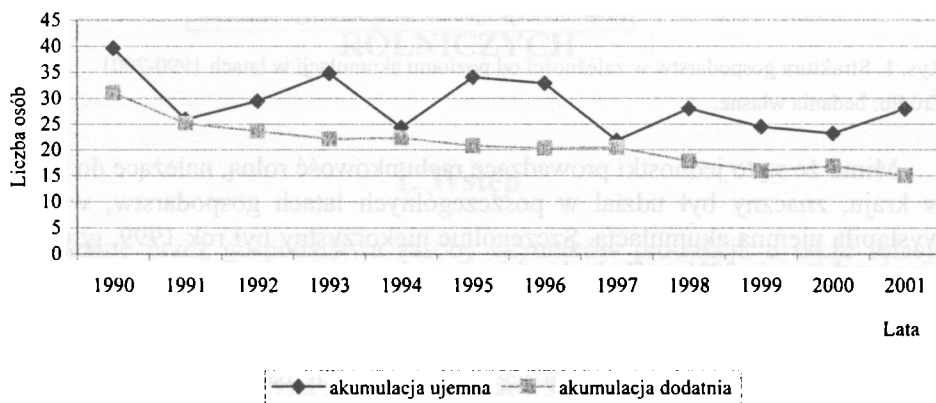

Rys. 2. Powierzchnia UR w gospodarstwach o różnym poziomie akumulacji

Źródło: badania własne.

We wszystkich latach gospodarstwa o dodatniej akumulacji posiadały największą powierzchnię UR, która w kolejnych latach wzrastała. W ciągu 12 lat średnia powierzchnia gospodarstw w tej grupie wzrosła o ponad 60%. W gospodarstwach z ujemną akumulacją obszar UR był bardziej zróżnicowany i brak było wyraźnych prawidłowości.

Procesy produkcyjne w rolnictwie są nieodłącznie związane z pracą rolników, która jest jednym z podstawowych czynników produkcji. Czynniki ludzki odgrywa istotną rolę we wszystkich przedsiębiorstwach, także w gospodarstwach rolniczych, przy czym ważna jest ilość, a także fachowość i umiejętności podejmowania trafnych decyzji. Rolnictwo polskie charakteryzuje się wysokimi zasobami tego czynnika produkcji. W badanych gospodarstwach wystąpiła znaczna różnica w przeliczeniu zasobów siły roboczej na 100 ha UR (rys. 3).

Rys. 3. Zasoby siły roboczej w wieku produkcyjnym w przeliczeniu na 100 ha UR

Źródło: badania własne.

W poszczególnych latach w grupie gospodarstw z ujemną akumulacją znalazły się gospodarstwa z bardzo zróżnicowaną liczbą osób w wieku produkcyjnym w przeliczeniu na 100 ha UR. Bardziej stabilna pod tym względem była grupa gospodarstw charakteryzujących się dodatnią akumulacją, przy czym można tutaj zaobserwować znaczny spadek zatrudnionych na 100 ha UR w latach. Od roku 1990 do 2001 wielkość ta spadła o ponad 50%. Generalnie gospodarstwa z akumulacją ujemną charakteryzowały się większymi zasobami siły roboczej na 100 ha UR, chociaż w latach 1991, 1994 i 1997 wielkości te były zbliżone do wielkości w gospodarstwach o akumulacji dodatniej.

Jak wynika z badań (Klepacki, Wiatrak 1996), cechy producentów w powiązaniu z zasobami wpływają na efektywność gospodarowania. Dlatego też o tym, czy gospodarstwo jest rozwojowe, czy też socjalne, w dużym stopniu decyduje postawa i cechy kierującego nim. Duże znaczenie mają tutaj takie cechy, jak posiadana przez rolników wiedza, a także wiek kierowników gospodarstw. Szczególnego znaczenia nabiera również przygotowanie do wykonywania zawodu, a więc posia-

dane wykształcenie rolnicze. W tabeli 1 zaprezentowano jak kształtowała się pod względem tych dwóch cech sytuacja w badanych grupach gospodarstw. Udział rolników z przygotowaniem zawodowym przeważnie był wyższy w grupie gospodarstw z akumulacją dodatnią – kształtował się w poszczególnych latach w granicach 53-65%. Grupa gospodarstw z ujemną akumulacją charakteryzowała się niższym udziałem kierowników posiadających wykształcenie rolnicze (od 42 do 60,5%).

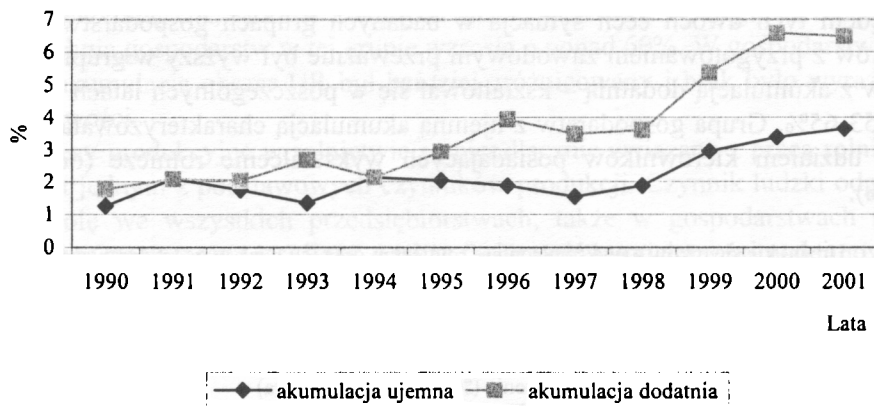
Tabela 1. Udział kierowników z wykształceniem rolniczym oraz ich wiek w gospodarstwach o różnym poziomie akumulacji

Lata	Wiek kierowników i ich przygotowaniem do zawodu w gospodarstwach o akumulacji			
	ujemnej		dodatniej	
	wiek (lata)	wykształcenie (%)	wiek (lata)	wykształcenie (%)
1990	59,6	52,2	52,7	60
1991	43,1	52,4	43,7	61
1992	45,3	52,4	43,9	53,4
1993	51,1	42,5	43,3	57,8
1994	45,6	52	44,5	55,9
1995	47,6	61,4	45,3	56,2
1996	46,7	54,8	45,9	59,3
1997	51,8	57,6	45,4	61,9
1998	49,7	52,4	44,4	64,6
1999	48,7	63,4	45	62,1
2000	50	55,8	47	63,4
2001	51,1	58,1	45,7	62,7

Źródło: badania własne.

Jak pokazują wyniki badań, osoby młode są zazwyczaj lepiej wykształcone niż starsze, są bardziej skłonne do podejmowania ryzyka, zmiany specjalizacji gospodarstwa, inwestycji związanych z rozwojem gospodarstw (Buks, Buks 2004). W badanych gospodarstwach zależność ta znajduje potwierdzenie. Gospodarstwa o ujemnej akumulacji były zazwyczaj prowadzone przez rolników nieco starszych niż w grupie gospodarstw o akumulacji dodatniej.

W obu grupach gospodarstw w kolejnych latach wzrastał udział zatrudnianych pracowników najemnych (rys. 4). Początek lat 90. charakteryzował się zbliżonym udziałem najemnej siły roboczej w obu badanych grupach gospodarstw. W roku 1995 można zauważyć znaczny wzrost udziału na korzyść grupy z dodatnią akumulacją.

Rys. 4. Udział najmniejszej siły roboczej przy pracach produkcyjnych w gospodarstwach o zróżnicowanym poziomie akumulacji

Źródło: badania własne.

3. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza wykazała, że wśród gospodarstw prowadzących rachunkowość dla IERiGŻ w latach 1990-2001 znaczny udział miały gospodarstwa z ujemną akumulacją. Te dwie grupy gospodarstw różniły się także pod względem zasobów czynników produkcji. Gospodarstwa z dodatnią akumulacją posiadały przeważnie większą powierzchnię UR. Wystąpiły również znaczne różnice po przeliczeniu zasobów siły roboczej na 100 ha UR. Gospodarstwa z dodatnią akumulacją posiadały niższe zasoby, które w kolejnych latach okresu badań zmniejszały się. Większy był natomiast w tej grupie gospodarstw udział najmniejszej siły roboczej. Mogło to wynikać z niższych zasobów robocizny i większej powierzchni UR.

Rolnicy osiągający dodatni poziom akumulacji charakteryzowali się lepszym przygotowaniem zawodowym, a także byli nieco młodszy.

Literatura

- Buks J., Buks B., *Cechy społeczno-demograficzne i aktywność ekonomiczna kierowników gospodarstw rolnych*, Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy, nr 495, IERiGŻ, Warszawa 2004.
- Klepacki B., *Produkcyjne i ekonomiczne przystosowania gospodarstw prywatnych do zmian warunków gospodarowania*, Wyd. SGGW, Warszawa 1997.
- Klepacki B., Wiatrak A., *Przygotowanie biznesplanu dla potrzeb rozwoju i zarządzania przedsiębiorstwem*, [w:] *Analizy ekonomiczno-marketingowe i wykorzystanie informacji rynkowych w zarządzaniu*, Materiały dydaktyczno-szkoleniowe, Agro-Consult, Warszawa 1996.

AN ACCUMULATION LEVEL AND FARM RESOURCES

Summary

In this paper factors having significant influence on capital accumulation in agricultural farms in Poland are described. Analysis which has been done shows that in almost 30 per cent of farms another analysis of the negative accumulation level was observed. Significantly important correlation with positive accumulation was noticed for such factors as area of agriculture land level of employment as well as higher level of education.